

PFAS-målet

- betydelsen för svensk
dricksvattenproduktion

Andrea Hjärne, maj 2021

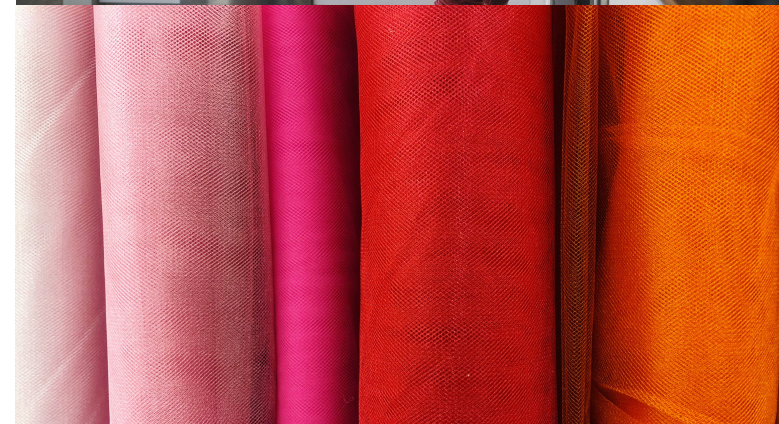
2013

- Dricksvattnet från vattenverket, som försörjer delar av Ronneby kommun med vatten, hade höga halter av perfluorerade alkylsubstanser (PFAS).
- Efter undersökning av de boende visade det sig att halterna av PFAS i blodet var bland de högsta som uppmätts i världen.

PFAS

- Poly- och perfluorerade alkylsubstanser - samlingsnamn
- Ca 4700 ämnen, bl.a. PFOS, PFOA
- Industriellt tillverkade sedan mitten 1900-talet

- Vatten- och oljeavvisande, tål höga temperaturer
- Ca 200 kända användningar, bl.a. matförpackningar, stekpannor, impregnering av textilier, golvpols, industrin, brandsläckningsskum
- "Finns överallt"

- Svårnedbrytbara, långtidslagras
- Kan påverka immunförsvar, födelsevikt, kolesterolhalt m m
- Misstänks vara cancerframkallande, reproduktionsstörande och orsaka leverskador, försämrar barns respons på vaccin

PFAS i Försvarmakten m.m.

- 1985-2003 brandskum med PFOS
- Sedan 2008 inom EU förbjudet att använda PFOS och ämnen som kan brytas ner till PFOS
- Sedan 2020 PFOA förbjudet
- Andra typer av PFAS har ersatt dem inom flera användningsområden
- [Exempel](#)

PFAS-gränser och kontroll

- Dricksvatten får inte innehålla ämnen i sådana halter att de kan utgöra en risk för människors hälsa (dricksvattenföreskrifterna [SLVFS 2001:30](#) 7 §)
- Inga rättsligt bindande gränsvärden för PFAS
- [Livsmedelsverket](#): åtgärdsgräns PFAS 90 ng/liter; undvik dricka/matlagning om över 900 ng/l
- Medelintag 3-22 ng/kg kroppsvikt och vecka (TVI). Barn har dubbelt.
- Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa, 2020): Hälsobaserat riktvärde 4,4 ng / TVI och gäller för fyra särskilda PFAS-ämnen tillsammans

PFAS-gränser och kontroll

- **Faroanalys** (HACCP - riskanalys och kritiska styrpunkter); standardiserad arbetsmetod som beskriver hur man systematiskt kartlägger, bedömer och kontrollerar faror i livsmedelsproduktionen med syfte att livsmedel ska vara säkra för konsumenten.
- Livsmedelsverket rekommenderar kontroll av PFOS (lagras lätt i fisk) i fisk från sjöar med misstänkt förorening av PFAS
- Vid misstanke bör dricksvattentäkten kontrolleras

Blekinge tingsrätt

Omfattas kommunala vattenbolagets leverans av vatten enligt vattentjänstlagen av produktansvarslagen?

Vilken av lagarna ska användas?

Ersättningsgill personskada?

- 165 kändanden gör gällande personskada pga att vattnet haft säkerhetsbrist: kontaminerat med PFAS
- [Vattentjänstlag](#): Ansvar inträder först vid brist eller underlåtelse av sådan kontroll.
- Åberopar [produktansvarslag](#):
  - Strikt ansvar för personskada pga säkerhetsbrist
  - Ansvarig: näringsverksamhet
  - Av ekonomisk natur som bedrivs yrkesmässigt*
  - Av kommunen helägt bolag – ansvarig?
- Parterna överens: Prejudikatfråga, överlämnas till HD

Produktansvarslagen

- Säkerhetsbrist, om produkten inte är så säker som skäligen kan förväntas.
Bedöms med hänsyn till hur produkten kunnat förutses bli använd och hur den har marknadsförts samt med hänsyn till bruksanvisningar, tidpunkt då produkten sattes i omlopp och övriga omständigheter.
- Ansvarig: producent, importör eller marknadsfört som sin
- Råvaran = naturen
- Ersättningsanspråk inom 3 år från kännedom eller 10 år från det att produkten sattes i omlopp

Högsta domstolen

14 juni 2018

[NJA 2018 s 475](#)

**Kommunala vattenbolagets
leverans av vatten enligt
vattentjänstlagen omfattas av
produktansvarslagen**

- Klagandena gör gällande personskada pga att vattnet haft säkerhetsbrist: kontaminerat med PFAS
- Källa: Försvarets brandövningsplats
- Vattentjänstlag: Ansvar inträder först vid brist eller underlåtelse av sådan kontroll.
- Produktansvarslag: Strikt ansvar för personskada pga säkerhetsbrist
- Ansvarig: näringsverksamhet som producerat (m.m.)
- Parterna överens: Prejudikatfråga, överlämnas till HD

HD:

- Av kommunen helägt bolag som bedriver verksamhet av ekonomisk natur som bedrivs yrkesmässigt.
- Det dricksvatten som bolaget tillverkat har därför satts i omlopp i en näringsverksamhet.
- Kommunalt dricksvatten är en sådan produkt som faller under produktansvarslagens tillämpningsområde.
- Även om skadestånd kan ges för personskada enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, är den lagens skadeståndsbestämmelser inte exklusivt tillämpliga.

Blekinge tingsrätt

13 april 2021

[\(T 1530-16 m fl\)](#)

Fastställer:

Kommunala vattenbolaget ansvarigt för att kompensera kändena för personskada

i form av förhöjda halter perfluorerade alkylsubstanser i blodet

innebärande ökade hälsorisker och fysiska förändringar och försämringar av kroppen.

- Halterna av PFAS i kändenas kroppar har inneburit en **varaktig förändring och försämring av deras kroppar** som medför en nedsatt förmåga att kompensera för ytterligare stress samt en ökad mottaglighet för skadliga effekter av annan miljöpåverkan. Kändenas kroppar och kroppsfunktioner är således i ett sämre tillstånd än de hade varit om de inte hade exponerats för PFAS. Detta måste i sig ses som ett **defekttillstånd**, dvs. att en fysisk skada har uppstått innebärande ökade hälsorisker och en försämring av kroppens funktion. Defekttillståndet har framkallats genom att kändena blivit exponerade för PFAS. Kändena har därmed drabbats av en personskada.
- dock att ingen av kändena visat att den befogade oro oro, ångest och liknande psykiska besvär som PFAS-exponeringen vållat dem utgör en ersättningsgill personskada.

Fortsättning följer

- Unik dom som behöver ett prejudikat – utvidgar skadeståndsrätten

Kan hälsorisk (förgiftning som ger risk för framtida sjukdom) vara en ersättningsgill skada?

Inga effekter ännu bevisade eller prövade.

- Vattenbolaget överklagat
- Om klagandena överklagar (psykisk påverkan)?
- Prövningstillstånd krävs och kommer sannolikt att meddelas

Fortsättning följer

Regresstalan?

VA-bolaget kan begära ersättning från:

Försvaret – användare/utsläppare

(Se 32 kap. 1, 3 och 6 §§ [miljöbalken](#))

Behöver då visa bl.a. orsakssambandet, dvs att skadan beror på utsläpp från denna punktkälla.

[Producenter](#) – svårare

Fortsättning följer

- Fler mål? Enligt [Naturskyddsföreningen](#) har 2 milj invånare förhöjda halter PFAS i blodet
- Hårdare krav på kemikalieproducenter, förbud mot "evighetskemikalier"?
- Vikten av **vattenskyddsområden** och **miljöövervakning** - Fler farliga ämnen?
- Ska kommunen t ex fortsätta att ta emot industriavloppsvatten? Tar över ett ansvar.

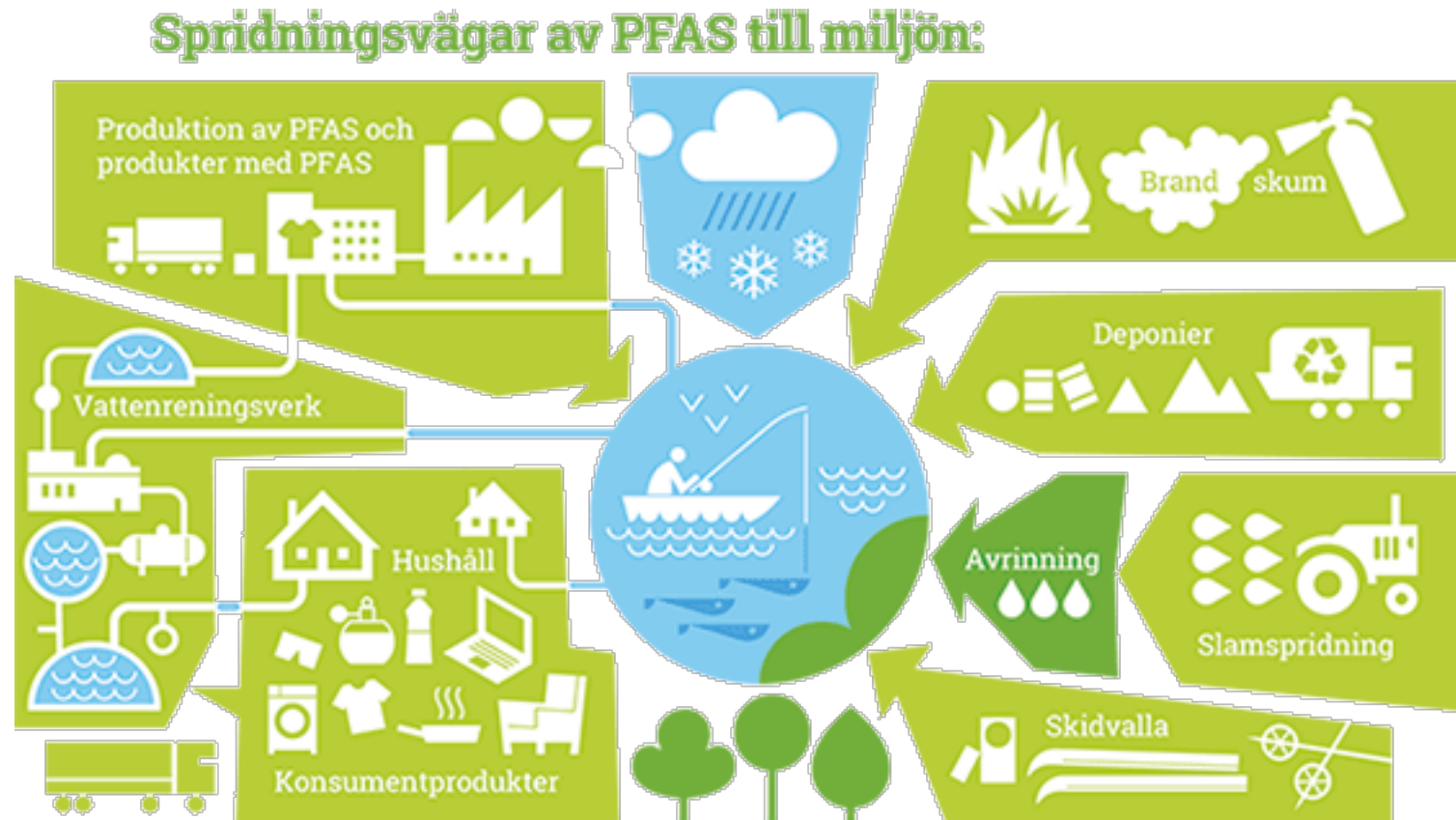

Bild: Naturskyddsföreningen

PFAS överallt

- Allt fler krav på rening innan utsläpp till VA-nät
- PFAS i lakvatten från [deponier](#), ”stor punktkälla”
- Rening är dyrt, men kan vara motiverad ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, för att reducera PFOS eller andra mer toxiska ämnena (som dessutom är lättare att avskilja) [IVL Rapport B 2412](#) (Avfall Sverige)
- Avfallslagring vid energiåtervinningsanläggningar m fl – dagvattenhantering behöver kontrolleras

Tack!

Andrea Hjärne

andrea.hjarne@cec.lu.se, andrea.hjarne@avfallsverige.se